

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 79.

Fredagen den 26 maj.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets memorial nr 17 och statsutskottets utlåtanden nr 114—124.

§ 3.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial, nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse om återtagande av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anvisande för år 1917 av vissa belopp för anläggande av ny docka vid flottans station i Stockholm m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 127, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till Sveriges allmänna exportförening, blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 5.

Bevillningsutskottets härpå föredragna memorial nr 29 och betänkande nr 30 bordlades åter.

§ 6.

Föredrogos vart för sig:

bankoutskottets memorial, nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 42, i anledning av

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 79.

väckt motion angående pension åt förra poststationsförestånderskan Anna Broberg; och

jordbruksutskottets memorial, nr 94, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statsstuteri vid Ottenby.

De i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionerna blevo av kammaren godkända.

§ 7.

Vidare föredrogos vart för sig och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkt 10 i Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 96, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en jordkommission.

§ 8.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 171, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranleda förhållanden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av områden från kungsladugården Skälby i Kalmar län.

I en till riksdagen den 31 mars 1916 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 158, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

dels att ett å en av arkitekten greve S. Cronstedt upprättad kartskiss till folkpark föreslaget område med undantag av lägenheten XII finge med en areal av 61,233 hektar från kungsladugården Skälby om 5 mantal i Kalmar socken med utjorden Värnsnäs i Kläckeberga socken av Kalmar län försäljas till staden Kalmar mot en köpeskilling av 40,200 kronor att betalas kontant vid tillträdet samt i övrigt under de av departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagna villkor;

dels ock att de å nämnda kartskiss upptagna lägenheterna IX, X, XI och XV finge från samma kronoegendom mot nedan angivna kö-

peskillingar försäljas, lägenheten IX till konsuln J. Jeansson mot 2,475 kronor, lägenheten X till doktorn H. Ringberg mot 634 kronor, lägenheten XI till kontoristen K. Bergvall mot 176 kronor och lägenheten XV till handlanden O. Abramson mot 471 kronor, alla köpeskillingarna att betalas kontant vid tillträdet, samt i övrigt under de av departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagna villkor.

Ang. försälj-
ning av om-
råden från
kungsladu-
gården Skälby.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två särskilda inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

nr 112 i första kammaren av herr *Malmborg*, som hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda proposition, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes förordna, att vid nu förestående utarrendering av kungsladugården Skälby om 5 mantal i Kalmar socken med utjorden Värnsnäs i Kläckeberga socken av Kalmar län skulle bland arrendevillkoren upptagas skyldighet för arrendatorn att under arrendeperioden åt Kalmar stads invånare kostnadsfritt upplåta den så kallade Tallhagen för idkande därstädes av ett sunt friluftsliv såväl vinter- som sommartid; samt

nr 286 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Kalmar, vilken föreslagit, det riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts proposition i övrigt besluta,

att Kalmar stads framställning om inköp av viss del av Tallhagen, här ingående jämväl lägenheten nr XII, allt utgörande en areal av 62,9580 hektar skulle bifallas,

att köpeskillingen för det område, som Kalmar stad komme att tillösa sig, skulle utgå med 200 kronor pr hektar,

att lägenheterna IX, X och XI, med hänsyn till huvudgårdens strandrätt, icke skulle försäljas, och

att torplägenheterna Brännertorpet, Svensknabben, Funkabotorpet, Moen, Oxhagstorpet och Olstorp skulle utarrenderas med optionsrätt i vanlig ordning till innehavarna, utan huvudgårdens arrendator till mellanhand.

Utskottet hemställde

1) att riksdagen med avslag å herr *Malmborgs* motion och med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte medgiva dels att ett — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — föreslagna villkor;

dels ock att de — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — föreslagna villkor; och

2) att herr *Magnussons* motion i vad den icke blivit besvarad genom beslutet under 1) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade herrar *Sjöblom* och *Tysk* reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Ang. försälj-
ning av om-
råden från
kungsladu-
gården Skälby.
(Forts.)

Herr Magnusson i Kalmar, som yttrade: Herr talman! Jag skall icke besvära kammaren med att rulla upp denna frågas hela förhistoria, ehuru väl det kunde vara ganska frestande att få tillfälle att påvisa en del ganska intressanta förhållanden. Jag skall endast beröra frågans historia från år 1914 och det läge den då fick genom den senare riksdagens beslut.

Som bekant föreligger sedan år 1912 en framställning från Kalmar stad att få köpa ett visst skogsområde tillhörande kungsladugården Skälby i Kalmar län. Frågan förelåg vid 1914 års senare riksdag, men riksdagen kunde icke då fatta något positivt beslut, beroende på de olika stridigheter, som funnos mellan åtskilliga lägenheters innehavare och den framställning Kalmar stad hade gjort. Riksdagen beslöt med anledning därav att »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning av frågan om försäljning till Kalmar stad av visst område av den s. k. Tallhagen och om dispositionen i sammanhang därmed av vissa å sagda område belägna torp- och villalägenheter samt därefter för riksdagen framlägga fullständigt förslag i ärendet, innefattande jämväl förslag till uppgörelse med Kalmar stad och vederbörande lägenhetsinnehavare».

På vilka grunder ansåg då utskottet, att denna utredning skulle baseras? Jo, utskottet säger i sin motivering bland annat: »Givetvis måste det anses av synnerlig vikt att, då det såsom här gäller att utlägga ett område för ett allmännyttigt ändamål, så väl områdets storlek och form som gränserna för detsamma så avvägas, att skäliga anspråk på utrymme och trevnad bliva behörigen tillgodosedda.»

Den kommitté, som nu haft frågan till utredning, har enligt min uppfattning tagit fasta på jordbruksutskottets utlåtande vid 1914 års senare riksdag och baserat sitt utlåtande just på de hänsyn, som utskottet i sin motivering påpekade att man skulle taga. Kommittén har beträffande området så att säga lagt naturliga gränser för detsamma. Det oaktat har Kungl. Maj:t i sin proposition, vilken jordbruksutskottet nu tillstyrkt, utom den beskärning, som kommittén föreslagit, ytterligare beskurit området genom att fritaga från köpet lägenheten nr XII, som ligger på området.

Varmed motivera nu Kungl. Maj:t och jordbruksutskottet detta fränskiljande av lägenheten nr XII från de lägenheter, som skulle försäljas till Kalmar stad? Jo, därmed att huvudgården genom försäljning av lägenheten XII skulle göra en strandförlust, och att lägenheten XII ligger vid djupt vatten. Jag vill icke förneka, att en strandförlust uppstår för huvudgården om lägenheten XII försäljes till Kalmar stad. Men härvid bör man lägga märke till, att Kungl. Maj:t och utskottet föreslå försäljningen av tre andra lägenheter, nämligen IX, X och XI, som ligga bredvid och som komma att i sin mån beröva huvudgården en strandrätt, som är lika förmånlig, ja, förmånligare för huvudgården att äga än strandrätten till lägenheten XII.

Ett annat förhållande, som man också bör beakta, då det gäller denna sak, är det att 1912 års uppskattningsmän tillstyrkt försäljningen av lägenheten XII till dess dåvarande arrendator, som gjort framställning om att få köpa den. Då hyste man inga betänkligheter att sälja denna lägenhet till en privat man, men när ett samhälle begär att få köpa ett område för att bereda tillfälle till att få sol och frisk luft för sina medborgare, vilkas ekonomi hindrar dem att ha egna eller förhyrda sommarnöjen, då håller staten hårt på denna lilla lägenhet och berövar staden Kalmar möjlighet att erhålla det önskade området. Men, som sagt, 1912 tillstyrkte uppskattningsmännen med dåvarande domänintendenten i spetsen en framställning av arrendatorn att få köpa just denna lägenhet såsom privat egendom.

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby.

(Forts.)

Vad det djupa vattnet vid lägenheten XII beträffar, så förhåller det sig så, att vid lägenheten IX är stranden ännu bättre och djupare än vid lägenheten XII. Man påpekar, att man på huvudgården skulle behöva lägenheten XII såsom lastageplats, men jag drager i tvivelsmål om staten någonsin kommer att använda den som sådan, då man besinnar, vilka oerhörda kostnader det skulle dra för att komma in på detta område. Om man skulle välja mellan lägenheterna IX och XII såsom lastageplatser, så ligger onekligen IX bättre och fördelaktigare än XII, ty den är lättare att angöra från sundet, alldenstund den har djupare vatten. Men det är alldeles självfallet, att icke huvudgården tänker transportera några som helst förnödenheter den vägen. Med de goda järnvägskommunikationer som den äger, då det finnes en järnväg som skär huvudgården, och då den dessutom har en god hamn och goda förbindelser sjöledes från Kalmar så kan jag icke tänka mig, att man ämnar använda lägenheten XII såsom lastageplats för att sedan på skogsvägar transportera varor till huvudgården. Det är för mig alldeles ofattbart, hur man kan lägga den betydelsen på detta område för statens vidkommande.

Beträffande den hänsyn, som 1914 års jordbruksutskott ville, att man skulle taga till de naturliga gränserna, så måste vid en första blick på kartan utskottets ärade ordförande ge mig rätt däri, att dessa skulle åstadkommas just genom försäljning av lägenheten XII till Kalmar stad. Skulle denna lägenhet däremot behållas, så skulle den komma att skära ner i en vinkel i det område, som Kalmar stad skulle köpa, och det kan man icke anse skulle bli en naturlig gräns.

Jag tror, att dessa sakskal och dessa synpunkter till fullo styrka det berättigade i det krav, som ligger i Kalmar stads framställning att få köpa detta område. Vad är det då Kalmar stad skall använda området till? Jo, till folkpark, d. v. s. till att bereda Kalmar stads innevånare möjlighet att kunna få litet rekreation, litet sol och luft och tillgång till bad sommartiden, i synnerhet för dessa människor, vilkas ekonomi icke tillåter dem att köpa eller hyra särskilt sommarnöje. Det är således

Ang. försälj-
ning av om-
råden från
kungsladu-
gården Skälby.
(Forts.)

fullt behjärtansvärda synpunkter, som även herr statsrådet år 1914 och även i år understrukit.

Nu kan man säga, att Kalmar stad ju får köpa ett visst område. Ja, men nu är det så, att det område, som är föreslaget att försälas, till stora delar är sumpigt och kalt, och vad gäller lägenheten nr XII, utgör den just en mycket praktig och högt belägen lägenhet med möjlighet att kunna sjövägen landa vid området.

Med dessa synpunkter, herr talman, skall jag be att få framlämna ett särskilt yrkande, som skulle gå ut på en ändring i vad utskottet föreslagit. Jag har fullständigt följt utskottets förslag och endast tillagt lägenheten XII och därmed konsekvent ökat försäljningssumman från 40,200 kronor till 40,600 kronor. Det yrkande jag skall be att få framlämna lyder så:

Att riksdagen med avslag å herr Malmborgs motion och med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning må medgiva,

dels att ett å en av arkitekten greve S. Cronstedt upprättad kartskiss till folkpark föreslaget område, däri inbegripen jämväl lägenheten XII, må med en areal av 62,9580 hektar från kungsladugården Skälby om 5 mantal i Kalmar socken med utjorden Wårnsås i Kläckeberga socken av Kalmar län försälas till staden Kalmar mot en köpeskilling av 40,600 kronor att betalas kontant vid tillträdet samt i övrigt under de av departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagna villkor,

dels att lägenheterna IX, X och XI icke må försälas.

Vidare anförde

Herr Hamilton: Herr talman! Vad angår de tre lägenheterna, som den siste aktade talaren berörde, har Kungl. Maj:t i den kungl. propositionen framhållit, att beträffande dessa lägenheter, vilka ligga utanför det till upplåtelse åt staden ifrågasatta området, är att märka, att de äro belägna å en smal, av främmande ägor begränsad och från egendomens övriga ägor på naturligt sätt avskild markremsa. Således tyckas de icke vara av någon betydelse för själva egendomen, och därtill kommer, att en del personer, byggt på dessa små ägostycken, och man har alltid brukat låta dem, som ha byggnader uppförda på kronans lägenheter, få köpa dessa. Och det är så mycket större skäl att göra så, då staden ej kan ha intresse av att bibehålla dem.

Vad nu lägenheten XII beträffar, vars försäljning till staden Kalmar herr Magnusson påyrkat, så var visserligen ifrågasatt vid ett föregående tillfälle, att sälja den till en person, som hade en stuga på densamma. Han var för övrigt arrendator av kungsladugården, och då han får behålla arrendet, avstår han från sina anspråk på att få köpa lägenheten. Men därtill kommer, att området ifråga är, enligt vad man kan se av handliugarna, av mycket stor betydelse för kungsladugården. På den finnes

den enda återstående stranden med djupt vatten. En annan strand lär finnas på ett par hundra meter, men den lär vara så grund, att den ej är av någon betydelse för sjöfarten. Å området XII däremot lär ligga en båtbygga, lämplig till en lastplats för kungsladugården, och det kan därför ej vara skäl att sälja lägenheten, i synnerhet som den, som nu innehar den, ej gör anspråk på att få köpa den.

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby.
(Forts.)

Talaren framhöll, att man ej tagit hänsyn till det vackra mål, som skulle uppfyllas därigenom, att staden finge övertaga den s. k. Tallhagen. Jo, därtill ha både Kungl. Maj:t och utskottet tagit mycket stor hänsyn. Då den blivande folkparken innehåller 61 hektar torde den kunna räcka till för att uppfylla vad man avsett med densamma nämligen att bereda tillfälle åt den del av befolkningen, som bor i staden sommartid, att komma ut på landet och andas frisk luft. Att det skulle vara av betydelse att öka detta område om 61 hektar med lägenheten XII, som utgör endast 1,725 hektar, synes mig icke vara fallet.

Jag hemställer, att kammaren måtte biträda utskottets förslag.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Jag skall be att med avseende på den sista delen av mitt yrkande, som avser bibehållande av lägenheterna IX, X och XI, få stryka själva motiveringen, d. v. s. att ur yrkandet skulle utgå de sista orden: »på det att huvudgården ej må berövas sin nu ägande strandrätt».

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Jag kan instämma med min kollega på Kalmarbänken i det avseendet, att det varit önskligt, att utskottet och myndigheterna i högre grad tillmötesgått Kalmar stads hemställan att få ett lägre pris på det område, som begärts att få köpa till folkpark, och vidare att även det av arrendatorn hittills för egen del nyttjade området, betecknat nr XII, blivit tillagt folkparken. Men i det läge ärendet kommit genom första kammarens beslut att bifalla utskottets förslag, skulle hela frågan falla, om kammaren nu bifölle herr Magnussons yrkande. Ty sammanjämkning kan enligt den praxis, som hittills tillämpats av jordbruksutskottet, icke äga rum. Då jag icke vill taga på mitt ansvar att frågan faller, måste jag hemställa, att under föreliggande förhållanden kammaren måtte bifalla utskottets förslag. Det kan väl sägas, att frågans fall nu icke vore så farligt; kanske kommer den igen till ett annat år. Men däremot vill jag erinra, att huvudgården skall utarrenderas nästa år och då på 20 år — detta utarrenderande har uppskjutits i två år — och då dröjer det en mängd år, innan man kan taga upp ärendet på nytt. Vidare har man ju besvärat myndigheterna så mycket, så jag fruktar, att Kungl. Maj:t är trött på oss och därför icke kommer att framlägga förnyad proposition.

Ang. försälj-
ning av om-
råden från
kungslad-
gården Skälby.
(Forts.)

Oaktat vi icke fått vad vi begärt, så erhåller dock Kalmar stad genom utskottets förslag tillfälle att antingen reflektera på erbjudandet att köpa — visserligen till högre pris än man ansett värdet vara — eller också att arrendera området enligt Kungl. Maj:ts proposition av 1914. Detta är någonting, som man icke bör avsäga sig. Och skulle staden finna priset vara för högt och i stället vilja reflektera på arrendering, så är jag övertygad om att vederbörande myndigheter med hänsyn till det behjärtansvärda ändamålet skola gå staden till mötes och icke fordra mera i arrende, än lägenhetens avskiljande från huvudgården minskar arrendeavgiften på själva huvudgården.

Herr talman, som ärendet nu ligger, anser jag mig som sagt icke kunna annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Jag vill icke alls motsätta mig det enskilda intressets tillgodoseende, men jag kan icke förstå, varför ett samhällsintresse skall skjutas åsido, då det gäller en sådan saks ordnande, som det här är fråga om. Om jag skulle biträda utskottets förslag, så skulle jag därmed stryka under en jordpolitik, som jag icke kan gilla. Så mycket mindre kan jag göra det med tanke på den jordpolitik, som i Kalmartrakten bedrivits under den senaste tiden. Jag tar mig friheten erinra kammaren om det förhållande, som inträffade i början av 1915, då tändstickstrusten genom bulvaner förskaffade sig, om jag icke missminner mig, 22 jordlotter av kronojord, avsedda enligt riksdagens beslut 1914 till egnahemsområden. Och så skall man här vara beredd att understryka, att enskilda personer skola få köpa kronojord för sina sommarställen, men ett samhälle skall i bästa fall få nöja sig med ett arrende, vilket givetvis medför, att man icke kan utföra de förbättringsarbeten och nedlägga de kostnader på jordområdet, som man kunnat göra, om man haft äganderätt till detsamma. Detta blev även tydligt understruket i en motion i första kammaren 1914, samtidigt som departementschefen förordade en arrendering, vilket emellertid stadsfullmäktige icke heller ansett vara tillfyllest. Jag finner det märkvärdigt, att staten skall hålla så hårt på en hektar skogsmark, då det gäller ett så beaktansvärt ändamål som detta, i en tid då, man kan säga, att tuberkulosen härjar värre än någonsin, då kommuner och enskilda offra stora summor för att stödja och främja skollovs-koloniverksamheten, och upprop ständigt förekomma i tidningarna om att bereda skolbarn fri sommarvistelse på landet. Jag skall taga mig friheten och i detta sammanhang läsa upp en insändare till tidningen »Barometern» för den 25 maj i år. Det står där under rubriken »Meddelande från allmänheten» följande: »Herr redaktör!

Bedes vördsamt om plats för nedanstående i Eder ärade tidning. I denna tidning läses en år från år återkommande vädjan till landsortens befolkning att i sina hem mottaga feriebarn.

Kan ej denna vädjan i samma mån riktas till dem av stadens familjer, som i egna eller hyrda villor vid skog och sjö tillbringa sommaren, att dit medtaga ett eller flera feriebarn. Därigenom skulle ju ett avsevärt större antal barn komma i åtnjutande av välbehöflig lantvistelse.» Tändstickstrustens tillvägagångssätt samt privatjobberiet i jord, är så karakteristiskt för förhållandena i Kalmar, hur man vill underlätta möjligheterna för folk att komma ut i skog och mark under sommartiden.

Ang. försäljning av områden från kungsladugården Skälby.
(Forts.)

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hamilton: Herr talman! Man kan få den uppfattningen av det sista uttalandet av herr Magnusson, att utskottet skulle hemställt om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, eller att utskottet velat förhindra, att staden Kalmar skulle få köpa Tallhagen som skogspark. Utskottet har emellertid hemställt om bifall härtill. Vad det gäller är uteslutande, om denna blivande park skall bestå av 122 tunnland eller 125 tunnland. Där är hela skillnaden, och då är det ju icke lämpligt att tala om, att man vill förmena Kalmarbarnen få komma ut på landet under ferierna och få njuta av frisk luft. Det vilja vi nog alla, att de skola få. Frågan är endast, huruvida staten skall behålla 3 tunnland mer eller mindre, och det är ju en fråga av ringa betydelse för Kalmar stad. Utskottet har tillstyrkt, att kronan skall sälja ett ganska stort område, 122 tunnland, men herr Magnusson vill öka området med ytterligare 3 tunnland. Där ligger skillnaden mellan herr Magnussons ståndpunkt och utskottets.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Magnusson i Kalmar under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallden.

§ 10.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande under år 1916 av ökat antal extra skogsingenjörer och extra tillsyningsmän för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland; samt

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skifte i Killinge by i Norrbottens län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. försälj-
ning av Hed-
vigsholmen
eller Kvarn-
holmen m. m.

Härefter upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den inom staden Marstrands hamnområde belägna Hedvigsholmen eller Kvarnholmen m. m.

I en till riksdagen den 31 mars 1916 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 155, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att den kronan tillhöriga, inom staden Marstrands hamnområde belägna Hedvigsholmen eller Kvarnholmen jämte Hedvigsskärret eller Grisskärret med därå befintliga, kronan tillhöriga byggnader finge på de uti statsrådsprotokollet angivna, av föredragande departementschefen tillstyrkta villkor försäljas till handlanden A. Qvirist och aktiebolaget Marstrands mekaniska verkstad mot en köpeskilling av 30,915 kronor 92 öre, samt

att den för fastigheterna inflytande köpeskillingen finge, efter avdrag av värderings- och andra av försäljningen föranledda kostnader, tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar A. A. W. Ericsson, Paulson och greve A. H:son Wachtmeister.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr O l a u s s o n: Herr talman, mina herrar! Som kammaren finner föreligger här en kungl. proposition om försäljning av Kvarnholmen belägen inom Marstrands hamnområde. Marstrand är, som var och en vet, belägen på en ö, och de stora öarna Koön och Klöverön utgöra ramen för den betydelsefulla Marstrandshamnen. Inom detta område är Kvarnholmen belägen. Den tillhör kronan, men har varit utarrenderad och är utarrenderad. Nu föreslår Kungl. Maj:t, att denna holme skulle försäljas till arrendatorerna till bestämt, värderat pris. Jordbruksutskottet har dock ej velat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Som skäl härtill har jordbruksutskottet anført, dels »att så länge nu ifrågavarande områden tillhöra kronan bättre kan tillses, att icke å desamma vidtagas anstalter, vilka kunna lända den här så viktiga fiskerinäringen till förfång», dels »att det torde vara tvivel underkastat, huruvida de för staden gällande ordningsföreskrifterna äro å områdena tillämpliga», och dels att försäljningen skulle menligt inverka å stadens egenskap av badort.

De skäl, som jordbruksutskottet sålunda anført för sitt avslagsyrkande, synas mig icke vara riktiga. Marstrands stads innevärnare av skilda klasser och skilda politiska riktningar ha nämligen en-

hålligt uttalat sig för ifrågavarande försäljning och ansett, att försäljningen skulle bli till gagn icke allenast för Marstrands stad utan också för fiskerinäringen och sjöfarten. Kvarnholmen är nämligen utarrenderad till personer, som å densamma idka dels fiskerinäring samt fiskexport och dels skeppsbyggeri. De önska nu bli ägare av områdena, därför att de skola kunna utvidga sina näringar. Fiskarne ha anledning att utvidga sina magasin för exporten, och innehavaren av sliprar där önskar utvidga dem för att därpå kunna bygga större farkoster. Men dessa personer vilja icke nedlägga några större kostnader för sådana anordningar å dessa områden, utan att de bli ägare till holmen.

Ang. försäljning av Hedvigsholmen eller Kvarnholmen m. m.
(Forts.)

Med hänsyn till det förhållandet att blivande ägare förbundit sig att anlägga en större slip för upptagande av första klassens torpedbåtar, säger utskottet: »Slutligen synes utskottet den i ärendet framhållna vikten av att å holmen anordnas en slip, varå en 1:sta klass torpedbåt vid förefallande behov kan upptagas, tala för holmens bibehållande i kronans ägo.» Jag kan icke förstå det skälet, ty arrendatorerna ha under en tid framåt av 10 år arrenderätt till holmen. Bli de icke ägare till holmen, så anlägga de ingen slip, varpå första klass torpedbåtar kunna upptagas, men få de äganderätt, så ha de förbundit sig att anlägga en stapelplats tillräckligt stor för upptagande av dessa torpedbåtar. Det kan sålunda icke i det avseendet bli annat än till gagn för kronan, om äganderätten överlåtes till dessa arrendatorer.

Alla myndigheter ha tillstyrkt försäljningen, och fiskeriintendenten har i ett särskilt avgivet yttrande påpekat, att det skulle vara till stor fördel för fiskerinäringen, om denna holme försålles, så att ägarna skulle komma i tillfälle att där anlägga större och betydelsefullare stapelbäddar och sliprar för upptagande av båtar och bygande av större fartyg. Jag tror därför, att det skulle vara till allmänt gagn, om denna försäljning kunde komma till stånd, och jag tror också, att alla de skäl, som anförts emot försäljningen, icke hålla streck.

Nu kan det ju vara möjligt, att i de värderingar, som äro företagna av åbyggnaderna, kunna finnas åtskilliga luckor och att de möjligtvis kunna behöva närmare granskas. Men detta talar icke för uppskov. Detta kan av jordbruksutskottet verkställas inom loppet av några dagar, och saken kan sedan föreläggas till avgörande vid innevarande riksdag. Första kammaren har också med hänsyn till detta förhållande återremitterat frågan till jordbruksutskottet, och jag tror, att det skulle vara lyckligt om denna kammare biträdde medkammarens beslut och återremitterade frågan. Då kan man hysa den förhoppningen, att frågan under innevarande år skall bli löst. Ägaren till båtbyggeriet är nämligen beredd att i sommar anlägga en större och dyrbarare stapelbädd för att kunna bygga större fartyg, och som vi veta råder här i landet brist på tonnage. Allt som kan göras för att utvidga skeppsfarten och framskapa flera fartygsbyggnader, är till gagn för landet. Och det är väl ändå uppenbart, att icke denne varvsägare kan företaga några dyrbarare anordnin-

Ang. försälj-
ning av Hed-
vigsholmen
eller Kvarn-
holmen m. m.

(Forts.)

gar, utan att han omedelbart blir ägare till marken. Skulle kammaren avslå försäljningen, så skulle det säkerligen, även om frågan återkommer, dröja flera år, innan den hunne av riksdagen avgöras, till förfång för skeppsbyggeriverksamheten. Jag tror därför, att det skulle vara lyckligt, om kammaren här beslutar återremiss, och jag skall sålunda, herr talman, be att få yrka ärendets återremiss till jordbruksutskottet.

Herr L i t h a n d e r: Herr talman! Jag hade för min del också begärt ordet för att göra det yrkande, som den siste talaren gjorde. Det är ju så, att varje skäl, som utskottet anfört för avslag, har blivit vederlagt. Och när det är för såväl Marstrands samhälle som fiskerinäringen ett synnerligen viktigt önskemål, att denna fråga blir löst och att den icke blir löst i en framtid utan snart, så ber jag att få förena mig i yrkandet om återremiss, ett yrkande som första kammaren för sin del redan har godtagit och beslutat i enlighet med.

Jag vill, innan jag slutar, erinra om, att fiskerinäringen, som under vanliga förhållanden rör sig om ungefär 10 miljoner kronor, är i år uppe i omkring 20 miljoner kronor. Och med hänsyn till den stora bristen på fiskefartyg och vad därtill hör är varje anordning, som vi kunna träffa som främjar en snar utveckling, önskvärd.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig i yrkandet på återremiss av denna fråga.

Herr H a m i l t o n: Herr talman! Utskottet har icke velat biträda Kungl. Maj:ts förslag huvudsakligen av ideella skäl. Vi voro rädda för att en industrianläggning på de områden det här är fråga om, mitt emot Marstrand och delvis i Marstrands hamn, skulle förstöra denna vackra badort på västkusten. Och Marstrandsborna själva tyckas ha haft den uppfattningen någon gång förr, då man ser, hurusom deras representanter uttalat att om man reve ned den på området belägna gamla kvarnen, som är ett fornminnesmärke, så skulle det förstöra platsen o. s. v. Nu tyckas Marstrandsborna ha låtit det ideella fara och fäst sig mera vid det materiella. De vilja ha en utvidgad rörelse i Marstrand och antagligen flere skatteobjekt. Och därför ha de, som vi hörde av herr Olausson, i en skrivelse förklarat, att de äro med om att staten säljer Kvarnholmen till industrien ifråga. Under sådana förhållanden skulle man kunna tänka sig, att en återremiss vore lämplig.

Men — ty det finns ett »men» — värderingshandlingen, på vilken försäljningen bygges, är så ofullständig. Kvarnen — jag skall ett ögonblick vidröra dess historia — var en kronokvarn och överläts jämte nu till försäljning avsedda området åt en viss person på 1700-talet, med skyldighet för denne att mala allt mjöl garnisonen behövde. Och därför fick han ständig besittningsrätt till området och kvarnen. Sedermera övergingo hans rättigheter på en tysk firma. Garnisonen flyttade bort, kvarnen förföll, process upp-

kom, och en förlikning träffades, genom vilken den tyska firman avstod från sina rättigheter mot ett belopp av 20,000 kronor. Sedermera anmälde sig, såvitt man kan finna av handlingarna, arrendatorn till området villig att antingen köpa detsamma för 50,000 kronor eller också arrendera det för 20,000 kronor på 20 år, med skyldighet för arrendatorn, att vid arrendetidens slut överlämna alla byggnaderna till staten. Då arrendeavtalet träffades år 1906 verkställdes en s. k. tillträdessyn på byggnaderna, och vid denna syn upptogs deras värden antagligen till ett bokföringsvärde. Det synes åtminstone vara så, om man betänker, till vilka belopp byggnaderna upptogs. Ett boningshus upptogs till 400 kronor, en annan byggnad till 125 kronor, ett uthus av resvirke och bräder till 50 kronor, ett större torphus av resvirke och bräder till 200 kronor, en mindre smedja till 5 kronor, ett avträde till 5 kronor, en större salteribyggnad till 6,000 kronor, ett boningshus av timmer till 2,000 kronor, ett uthus av timmer till 150 kronor, ett mindre uthus till 5 kronor o. s. v. Man får väl antaga, att dessa värden voro bokföringsvärden. Även förband sig arrendatorn att försätta byggnaderna i ett prydligt skick och sedermera väl underhålla dem, för att staten skulle övertaga dem då arrendet tog slut.

Nu ha emellertid värderingsmännen, när de kommo tillsammans, yttrat i sitt protokoll: »Med ledning av ovannämnda syneprotokoll av den 10 augusti 1906» — det är protokollat över syneförrättningen vid utarrenderingen 1906 — »med därvid följda kartskiss antecknades och värderades byggnaderna, med bibehållande, enligt överenskommelse parterna emellan, av de i samma protokoll åsatta värden.» Således ha dessa hus icke värderats till annat än statens bokföringsvärden, och såvitt man kan finna, måste de vara ytterst låga.

Vad vidare beträffar tomtområdet, så står det i protokollet angående Hedvigsskärret eller Grisskärret: »Efter nu företagen uppmätning medelst stegning och uträkning efter skala.» Således har man icke ens gjort sig besvär med att göra en ordentlig karta över området. När staten säljer ett aldrig så litet torp, så upprättar lantmätaren över torpet en ordentlig karta, men ifråga om ett tomtområde i en stad, av mycket större värde, då åtnöjer man sig med en uppmätning företagen medelst stegning.

Jag vill också påpeka, att arrendatorn erbjudit sig att betala 50,000 kronor för området, då detta utarrenderades 1906, och nu är hela priset satt till endast 30,000 kronor, däri byggnaderna inbegripna. Herrarna kunna förstå, att det är nära nog omöjligt för jordbruksutskottet, om ärendet återremitteras till utskottet, att kunna föreslå riksdagen att på en sådan bristfällig värdering sälja denna egendom. Utan utskottet finge väl då begära ny värdering. Och även om riksdagen skulle vara längre än man önskar, så antager jag, att man icke kan åstadkomma denna nya värdering, innan riksdagen är slut. Det synes mig vara tämligen lönlöst att återremittera ärendet till utskottet, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. försäljning av Hedvigsholmen eller Kvarnholmen m. m.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning av Hed-
vigsholmen
eller Kvarn-
holmen m. m.
(Forts.)

Herr Hellberg i Ljungskile: Herr talman, mina herrar! I synnerhet efter den siste ärade talarens anförande finner jag det vara min skyldighet att såsom en av deras representanter, om vilka det här är fråga, framhålla de synpunkter som göra sig gällande å den ort, den frågan nu närmast gäller. En skrivelse från Marstrand har, som redan nämnts, inkommit, och det visar sig där, att man på ort och ställe har en helt annan uppfattning av frågan än den utskottet kommit till. Denna skrivelse är under-tecknad av över 20 personer, representerande, synes det, de olika klasserna av borgare där. Den är under-tecknad bl. a. av stadens borgmästare och ordförande i hälsovårds- och byggnads-nämnden, stadsfullmäktiges ordförande, ordföranden i taxerings-nämnden, vice ordföranden i hälsovårdsnämnden och ledamoten i byggnadsnämnden, ordföranden i hamnstyrelsen, flere stadsfull-mäktige, rådmän, husägare m. fl. Det synes väl, som om alla dessa skulle hava insikt i saken, och det är väl fullkomligt säkert, att ingen av dessa skulle vilja företaga något, som skulle minska stadens värde som badort, eller på något sätt vilja nedsätta densamma såsom sådan.

Utskottets farhåga, att bifall till förslaget skulle »menligt inverka å stadens egenskap av badort» torde således knappast vara synnerligen väl grundat; om så varit, hade stadsfullmäktige och alla dessa ledande män i Marstrand säkerligen motsatt sig saken.

Utskottet befarar vidare, att ett bifall till förslaget skulle lända den här så viktiga fiskerinäringen till förfång. I vad av-seende detta skulle ske, det nämner ej utskottet, och det är nog svårt att förstå, särskilt som den industri, som å ifrågava-rande plats bedrives, är till så utomordentlig nytta för just fiskerinäringen i dessa trakter. Till stöd för detta påstående skall jag be att få erinra om vad som står nämnt i den kungliga propositionen, att Göteborgs och Bohusläns havsfiskeförening och vederbörande fiskeriintendent sagt.

De säga, »att aktiebolaget Marstrands mekaniska verkstads betydelse för fisket huvudsakligen låge däri, att bolaget sålde och i fiskefartyg insatte avancemotorer, som hade ett gott an-seende bland västkustens fiskare, och dessutom utförde repara-tioner å fiskebåtar och dessas motorer; att verkstaden särskilt vid de tillfällen under vinterfisket, då större delen av fiskeflottan vore samlad i Marstrands hamn, vore starkt anlitad för repara-tioner å fiskefartygen; att Qvirist bedreve en ganska omfattande rörelse med sillsaltning och export av färsk sill samt hade för detta ändamål uppfört salterier samt bryggor för lossning, pack-ning och lastning av sillen; att båda sökandena, som var för sig nedlagt betydande kapital i sin verksamhet, fyllde genom den-na en för fisket viktig uppgift; samt att de, vilkas verksamhet stegrades i samma mån som fisket utvecklades, skulle lättare kunna tillgodose härav uppkommande krav, om de förvärvade äganderätt till holmen».

Nu anmäles, att fiskerinäringens utveckling ställer allt större krav på ovan skildrade verksamhet, och att allt större kapital måste nedläggas på densamma för att tillfredsställa dessa men att vederbörande utan äganderätt till marken ej kan fortsätta med utvidgning av anläggningarna, detta särskilt på det skäl, att kontrakten med arrendatorerna innehålla, att de skola avträda på samma gång som arrendet även de hus, som finnas på holmen, utan ersättning. Då ifrågavarande verksamhet ju tydligen dock vore av stor betydelse för fiskerinäringen i dessa trakter, så synes det mig, som om ett avslag på den gjorda framställningen skulle här verka till skada.

Vidare finna vi ju av den kungliga propositionen, att alla vederbörande myndigheter tillstyrkt bifall. Vad Marstrandsborna själva beträffar, så önska de på det livligaste, att förslaget vinner riksdagens bifall, och anse detta tydligen som en angelägenhet av stor vikt och betydelse för deras stad och för fiskerinäringen. De påpeka i den nämnda skrivelser: »Att det skulle vara till uteslutande fördel för staden, om den redan nu befintliga verksamheten å Hedvigsholmen kunde ytterligare utvecklas; att en sådan påtänkt utvidgning dock är väsentligen beroende på att förfoganderätten över holmen för dess innehavare bättre säkerställes genom förvärvandet av äganderätten; att verksamheten på intet sätt kan anses vara eller bliva hindrande för Marstrand såsom badort; att, då holmen är belägen inom Marstrands hamnområde, redan i denna omständighet en trygghet torde förefinnas mot att området skulle utnyttjas på ett för staden eller badorten ofördelaktigt sätt; samt att de nu befintliga varvsanläggningarna på senaste åren erhållit en sådan omfattning, att större fartyg, jämväl av mindre krigsfartygs storlek, kunna upptagas å slip för nödigt reparationsarbete.»

Under sådana omständigheter, mina herrar, och då dessutom herr statsrådet och chefen för vederbörande departement gör det uttalande i frågan, som synes på sidan 12 i den kungliga propositionen, att köparna skola vara skyldiga vidtaga anordningar för upptagande å slip av vissa mindre krigsfartyg och att flottans fartyg skola hava företrädesrätten vid förefallande behov att begagna sig av nämnda slip m. m., då kan jag ej annat finna, än att man borde hava yrkat bifall till den kungliga propositionen, men då nu första kammaren redan återremitterat ärendet till utskottet, så finner jag, herr talman, det lämpligast att gå med på detta yrkande.

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Gentemot den föreslagna försäljningen har anförts, att den kunde lända till skada för badorten. Därtill kommer också en viss betänksamhet med hänsyn till det värde, som var åsatt lägenheten. Nu har emellertid från badortens innevanare i så stort antal kommit ansökningar om bifall till förslaget, att jag tycker, att det blivit rent av ett kommunalt intresse, och då vill jag icke motsätta mig en återremiss. Jag

Ang. försäljning av Hedvigsholmen eller Kvarnholmen m. m.
(Forts.)

Ang. försäljning av Hedvigsholmen eller Kvarnholmen m. m.

(Forts.)

är övertygad om, att utskottet med god vilja skall kunna finna på någon utväg att reda upp saken. Dock måste man naturligtvis ifrågasätta, att det blir ny värdering. Jag tar för alldeles givet, att så kommer att ske, men det blir väl en sak som utskottet får taga i beaktande.

Jag ber att få tillstyrka återremiss.

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Jordbruksutskottets ärade ordförande greve Hamilton anförde som huvudskäl mot en återremiss, att värderingshandlingarna voro ofullständiga. Jag vill då säga, att det är rätt egendomligt att ett skäl, som skulle väga så tungt, icke alls blivit berört i utskottsbetänkandet, sådant som det nu föreligger, utan där hava endast ideella skäl anförts, och dessa hava samtliga blivit vederlagda.

Utskottets ordförande nämnde vidare, att det var staden Marstrand, som önskade ett skatteobjekt, och det är ju sant, att ifrågasvarande näringar tillföra staden skatter. Men det är icke den synpunkten som varit avgörande, utan med kännedom om förhållandena kan man tryggt påstå, att det är omsorgen om utvecklingen av tvenne viktiga näringar, som ligger till grund för samhällets önskan.

Herr greve Hamilton skildrade vidare förhållandena i gångna tider, men det synes mig, som om man i denna fråga borde hava blicken mera riktad framåt och handla snabbt, som jag tillät mig uttala, då jag först hade ordet, så att vi icke här genom dröjsmål vålla, att dessa personer, som stå beredda att nu handla, icke kunna göra det. Man får nämligen icke förtänka en industri, att den icke vill lägga ner 30 å 40,000 kronor och mera på ofri mark. Man kan helt enkelt icke göra detta, och följden blir, att vår skärgård får otillfredsställande tillgång på synnerligen nödiga redskap.

Jordbruksutskottet gör saken enbart en god tjänst, om det vill efter en återremiss pröva och se till, att vi i år kunna fatta ett beslut i frågan.

Här har även gjorts anmärkningar på värderingen, men därvidlag har just vid en återremiss utskottet tillfälle att taga denna sak under förnyad prövning och att härvidlag komma med ett förslag, som utskottet kan tillstyrka riksdagen att antaga.

Man har anmärkt på att holmen endast blivit stegad. Om nu detta är ett huvudskäl mot försäljningen, varför har man då icke anfört ett sådant skäl i utskottsbetänkandet. Jag skall emellertid be att få nämna, att om detta skäl väger emot, så är det redan nu på väg hit en karta från Marstrand, så att jordbruksutskottet, om det tager frågan i förnyad prövning, blir i tillfälle att konstatera ytmåten å denna holme i skärgården.

Jag har i dag från Marstrand från rådman Otto Svensson, en av de ledande männen, erhållit följande telegram: »Magistraten har i begärt utlåtande vitsordat, att åsatta priset å Hedvigsholmen är fullt tillräckligt och att inte minsta fara för badorten förefinnes. Magistratens uttalande och karta sändes i dag postledes.» Det är alltså utskottet tillhanda, därest riksdagen i dag vill återremittera ärendet.

Vidare vill jag säga, att vi i hela denna fråga bygga på en kunglig proposition, som är fullt motiverad och där vi fått tillstyrkande över hela linjen att handla så, som i propositionen föreslagits. Jag kan icke se, att det har anförts det ringaste skäl mot att återremittera frågan till den justering, som jordbruksutskottet kan finna anledning att vidtaga.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hamilton: Herr talman! Naturligtvis föreligger intet hinder för att återremittera frågan till utskottet, men jag vill dock fråga, vad det kan gagna till. Som jag har nämnt för herrarna, äro handlingarna otillfredsställande, och vore det ytterst lättsinnigt av utskottet att på grundvalen av den föreliggande utredningen föreslå försäljning och ännu mer lättsinnigt av kammaren att bifalla ett dylikt förslag.

Herr Akerlund säger, att man kan överlämna åt Kungl. Maj:t att bestämma priset. Men bruka vi handla så, när det är fråga om att sälja kronans domäner? Är det icke riksdagen, som skall fatta beslut i en fråga som denna och icke överlämna åt Kungl. Maj:t att göra det? Den föregående aktade talaren sade, att man gjorde en god gärning om man bifölle förslaget. Ja, jag tror, att det vore en mycket god gärning mot dessa personer, som äga fabriker, men om staten finge, vad den borde hava, det kan jag icke svara för. Det lär ingen kunna göra, om man skall avge sitt omdöme på grundval av de handlingar, som finnas tillgängliga.

Jag förstår icke, varför herrar representanter för Bohuslän försöka pressa fram denna fråga. Kontraktet upprättades år 1906 och gäller i 20 år, så att först om tio år tager arrendetiden slut. Det är väl då icke någon brådska. Kan man icke tänka sig, att frågan kommer igen nästa år i ett helt annat skick, så att riksdagen då kan vara i tillfälle att fatta ett beslut, byggt på noggrannare och bättre utredning än den här föreliggande?

Jag ber återigen att få erinra kammaren om att år 1916 bjöds för denna fastighet 50,000 kronor, och nu föreslås, att den skall säljas för 30,000 kronor. Sådant har man väl, synes det mig, rätt svårt att vara med på. Man motiverar förslaget med att arrendebeloppet, 20,000 kronor, betalats i förskott. Härvid är dock att märka, att år 1906 tillhörde byggnaderna den, som hade besittningsrätten. Nu äro de enligt avtal statens. Köparen skulle således också få dessa statens byggnader tillbaka, vadan köpeskillingen i själva verket endast skulle bli 19,000 kronor i stället för 30,000.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Nilsson i Tånga: Jag ber att få instämma med utskottets ordförande. Jag skall endast tillägga, att detta ärende föreligger i sådant skick, att det enligt min mening är alldeles orimligt, att riksdagen nu skulle taga ställning i denna fråga.

Ang. försälj-
ning av Hed-
vigsholmen
eller Kvarn-
holmen m. m.
(Forts.)

Nu har det gjorts yrkande om återremiss, men därmed vinner man faktiskt ingenting, ty, som sagt, handlingarna föreligga i sådant skick, att skall man vinna något, måste det göras en ny värdering. En ny utredning måste försiggå, innan beslut fattas, och vi förstå, att detta icke kan vinnas genom återremiss. Det enda riktiga är nog att nu avslå framställningen, så får ärendet komma åter framdeles, när det passar, i ett bättre utrett skick.

Herr Åkerlund: I anledning av vad herr Hamilton nyss yttrade ber jag att få meddela, att jag satt och talade privat vid utskottets ordförande och sade, att man möjligen kunde gå så tillväga, att Kungl. Maj:t bemyndigades att efter ny uppskattning försälja fastigheten, dock icke till lägre pris, än som här föreslagits av Kungl. Maj:t. Om frågan får vila till nästa år, så icke skulle jag gråta, men jag tycker, att det är ledsamt för dem, som här vilja åstadkomma industriella anläggningar, helst då en mängd av stadens invånare förorda förslaget.

Herr Olausson: Herr talman! Blott ett par ord. Herr Hamilton har sagt, att det icke skulle tjäna något till att återremittera frågan till utskottet och att frågan borde avslås på den motivering, som här föreligger. Vad säger då utskottet i sin motivering? Det säger helt enkelt, att det på inga villkor vill försälja denna holme. Här i kammaren har herr Hamilton ändrat sig och sagt, att han vill, att frågan efter ny utredning kommer åter till nästa år. Det är en helt annan sak, detta, att man vill uppskjuta frågan, för att den nästa år åter skall föreläggas riksdagen, men då bör man säga detta i utlåtandet.

Blir nu frågan återremitterad och utskottet icke finner sig på den utredning, som föreligger, kunna tillstyrka försäljning, tillkommer det utskottet att åtminstone säga, att frågan är så outredd, att man hemställer, att Kungl. Maj:t efter ny utredning åter framlägger förslaget för riksdagen, och för ett sådant skäl skulle jag kunna böja mig, men icke kan jag gå med på att kammaren avslår framställningen på den utskottsmotivering, som här föreligger, ty i denna sägs det, att detta förslag skulle vara badorten till stor skada, och att holmen aldrig bör försälas.

Jag tror emellertid fortfarande, att det skulle kunna gå för sig att nu föreslå riksdagen att fatta det beslutet att giva regeringen i uppdrag att sälja fastigheten, men att man föreskriver ett minimipris. Då behöver frågan icke föreläggas riksdagen, och då kan målet kanske nås med förhöjt pris, det är icke omöjligt.

Herr Hamilton nämnde några saker, som jag måste säga icke äro fullt riktiga. Han sade, att husen hava tillhört arrendatorn men skulle vid arrendetidens slut tillfalla kronan. Det är icke fullt riktigt. I en förlikning som ingicks vid rätttegången år 1906, står det, att holmen med byggnader skall tillhöra kronan. Dessa byggnader voro således redan 1906 kronans. I ar-

rendekontraktet står det, att vissa andra byggnader skola tillfalla kronan, men dessa äro mindervärdiga.

Herr Hamilton säger också, att det år 1906 bjöds ett belopp av 50,000 kronor. Jag vill härvid erinra herrarna om, att arrendatorn betalat arrendet för tio år framåt, och han skulle nu betala 30,000 kronor i år. Detta är naturligtvis med tillägg av räntan betydligt mer än 30,000 kronor om tio år. Man måste lägga till räntan för tio år till dessa 30,000 kronor. Det är visserligen ändå uppenbart, att detta understiger 50,000 kronor, men jag tror, att om utskottet föresloge, att holmen icke finge säljas under t. ex. 40,000 kronor, skulle vi kunna bifalla detta. Det vore i alla fall 10,000 kronor mer än vad som bjudits förut, och detta mål tror jag kunde nås genom en återremiss.

Jag får därför fortfarande vädja till kammaren, att frågan måtte återremitteras.

Ang. försäljning av Hedvigsholmen eller Kvärnholmen m. m.
(Forts.)

Herr Hamilton: Jag nödgas läsa upp kontraktet som träffades med arrendatorn herr Qvirist, vilken, såvitt jag kan finna av handlingarna, övertagit Stettinfirmans byggnader. I kontraktet står bland annat: »I arrende erlägger arrendatorn på en gång den 31 juli 1906 en summa av tjugutusen (20,000) kronor, varjämte arrendatorn vid arrendets tillträdande till kronan utan ersättning och med full äganderätt överlåter sina å holmen och skäret nu uppförda byggnader, inberäknat lastbryggan, dock med rätt för arrendatorn att under hela arrendetiden utan särskild gottgörelse begagna dessa byggnader.» Vidare heter det: »Det skall ock åliga arrendatorn att enligt fortifikationsbefälhavarens anvisningar omedelbart efter tillträdessynen, men senast inom loppet av tre månader efter densamma, till det yttre i prydligt skick försätta samtliga nu ifrågavarande byggnader utom kvarnen.» Dessa byggnader äro uppräknade i ett syneprotokoll, som upprättats vid tillträdessynen, och således är det tydligt, att byggnaderna voro besittningshavarens. Nu äro de statens, och nu är det meningen, att dessa byggnader jämte jordområdet skola försälas för 30,000 kronor, under det han år 1906 bjöd 50,000 kronor för jorden.

Nu säger herr Olausson, att jordbruksutskottet skulle kunna föreslå en köpeskilling av t. ex. 40,000 kronor. På vad grund kan utskottet bygga ett dylikt förslag. Utskottet kunde lika gärna föreslå 60,000 eller 100,000 kronor. Det går väl icke an, att utskottet värderar en fastighet, som det icke alls känner till.

Herr Olausson betvivlar att Kungl. Maj:t återkommer ett annat år, med förslag till egendomens försäljning. Kan det tillfredsställa herr Olausson, så ber jag till den kraft och verkan det hava kan att för egen del — jag kan naturligtvis icke tala å utskottets vägnar — få vända mig till herr statsrådet med en vördsam hemställan, att detta ärende måtte, såvitt det visar sig gagne-

Ang. försäljning av Hedvigsholmen eller Kvärnholmen m. m. ligt för fiskeribefolkningen och fiskerinäringen, komma tillbaka i sådant skick, att vi kunna fatta ett beslut rörande detsamma.

(Forts.

Herr Olausson: Jag skall blott läsa upp ett par rader, som styrka, att åbyggnaderna 1906 voro kronans, och att det således icke var fråga om någon överlåtelse från Qvirist till kronan. Det heter i propositionen: »Denna tvist hade efter förda underhandlingar med Kungl. Maj:ts, efter justitiekanslersämbetets hörande, den 13 april 1906 gjorda medgivande genom förlikning bilagts på villkor, att firman till kronan avträdde besittningsrätten till Hedvigsholmen och Grisskäret samt äganderätten till den å holmen uppförda kvarnen och övriga firman tillhöriga, där uppförda byggnader mot en ersättning av 20,000 kronor» o. s. v.

Härav framgår tydligt, att byggnaderna 1906 avträdades till kronan, och att detta icke kan innebära, att mannen nu skulle köpa tillbaka dessa byggnader. De tillföll kronan, och de äro kronans.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare föredrogos vart efter annat:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett snabbare utvecklande av kylhusväsendet; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Stockholms läns landsting av ett område av kronoegendomen Mörby i Stockholms län; och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av ett protokollsutdrag rörande ändring i gällande bestämmelser angående statsbidrag till fraktavgifter för kalk m. m. för jordbrukets behov.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 13.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Å föredragningslistan var härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

I en till riksdagen den 25 april 1916 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 235, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, i de i berörda protokoll närmare angivna, under 10 särskilda punkter upptagna ärenden, medgiva försäljning av kronoegendomar eller upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.
(Forts.)

Uti sitt förevarande utlåtande hade utskottet till behandling först upptagit punkten 8 i Kungl. Maj:t:s ovanberörda proposition, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att lägenheterna Lunnahult och Fredrikshult finge var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från förra militiebostället $\frac{1}{4}$ mantal Sotlanda nr 2 Lillegård och $\frac{1}{2}$ mantal Sotlanda nr 3 Storegård i Lena socken av Älvsborgs län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Utskottet hemställde, att riksdagen endast på det sätt måtte bifalla Kungl. Maj:t:s ifrågavarande framställning, att riksdagen medgäve, att lägenheten Lunnahult finge med i statsrådsprotokollet angivet område från förra militiebostället $\frac{1}{4}$ mantal Sotlanda nr 2 Lillegård och $\frac{1}{2}$ mantal Sotlanda nr 3 Storegård i Lena socken av Älvsborgs län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Häremot hade herr *R. G. Hamilton* reserverat sig.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Hamilton*, som yttrade: Herr talman! Kungl. Maj:t har i proposition föreslagit försäljning av tvenne torp, Lunnahult och Fredrikshult, men utskottet har stannat vid att blott det förra av dessa torp borde försälas, men däremot icke det andra, nämligen Fredrikshult. Som skäl härför har anförts, att detta torp skulle vara lämpligt såsom skogsarbetaretorp. Utskottet är emellertid enigt med Kungl. Maj:t om att torpet ligger avlägset från gården i en utkant av själva egendomen. Byggnaderna äro torparens.

Jag var vid behandlingen av frågan inom utskottet något tveksam om huruvida man borde bifalla Kungl. Maj:t:s förslag, men jag vet, att i allmänhet när domänstyrelsen tillstyrker försäljning, tager den hänsyn till behovet av tillräcklig arbetskraft för skogen. Sedermera har jag tagit reda på genom en av denna kammars ledamöter, om det fanns några omständigheter, som talade för en försäljning, och jag har i brev fått av denna kammarledamot erfarat, att torparen är en mycket skötsam och duktig karl, som underhåller sin mor — han är själv en yngre man och hans fader är död — och om han får köpa torpet, ämnar han stanna kvar därstädes och lämna sin mor den vård, som hon behöver. Det har också från samma håll meddelats, att fadern uppodlat

Ang. försälj-
ning av vissa
kronoegen-
domar m. m.
(Forts.)

detta torp och gjort det till ett mönstertorp. Detta är ju också ett talande skäl för att sonen skall få bli ägare till detsamma.

Jag ber nu att i enlighet med min reservation få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill fästa uppmärksamheten på att jordbruksutskottet icke hade tillgång till de upplysningar, jag nu meddelat, då i annat fall kanske en del av utskottets ledamöter kommit till ett annat resultat än de nu gjort.

Med herr Hamilton förenade sig herr *Welin*.

Vidare anförde

Herr *Carlson* i *Herrljunga*: Herr talman! Jag skall bara med några få ord ytterligare understryka, vad ordföranden i jordbruksutskottet yttrat. Personen ifråga bor icke så synnerligen långt ifrån mitt hem, så att jag är tämligen välbekant med förhållandena där nere. Flera stycken av torparsönerna ha för flera år sedan rest ut hit och dit i världen. De skicka hem sina små besparingar till sin broder, dels för att han skall kunna med tillhjälp av dessa på ett värdigt sätt försörja sin gamla mor, dels ock för att han med tillhjälp av dem skall kunna förbättra och försköna torpet ifråga; och det har, såsom också ordföranden i utskottet upplyst, förvandlats till ett litet mönstertorp. Sedan nu myndigheterna tillstyrkt framställningen om att han skulle få inköpa torpet, har han gått i författning om inköp av en massa virke, och ämnar han att ombygga särskilt ladugården, som icke är så präktig. Detta jordbruksutskottets avslag på framställningen har kommit att verka på honom som en riktig kalldusch; och han har blivit mycket ledsen och nedslagen över det slut, vartill utskottet kommit. Jag har från hans bröder liksom också från honom själv fått påtryckningar, att jag skulle försöka göra vad jag kunde för att få hans önskemål realiserat; och jag hoppas, att andra kammaren skall behjärta framställningen och godkänna den av Kungl. Maj:t begärda försäljningen, varför jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

I detta yttrande instämde herrar *Olausson* och *Larsson* i *Kroken*.

Herr *Gustafson* i *Kasenberg*: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke finna annat än att utskottet handlat fullt riktigt, då utskottet avstyrkt denna Kungl. Maj:ts framställning. Jag gläder mig lika mycket som någon av dem som uppträtt här förut, både utskottets ordförande och herr *Carlson* i *Herrljunga*, då någon kan erhålla ett eget hem. Men jag anser, att staten icke bör helt och hållet frångå sina intressen. Om staten skall kunna få ut av sina skogar vad den behöver, så är det naturligtvis alldeles givet, att man måste ha skogsarbetare, och den

saken kan icke ordnas på annat sätt än genom att det på var kronopark finnes tillräckligt med arbetare för att sköta skogen, för att gallra den o. s. v. Vidare är ju denna skogsareal så liten, att det icke kan anses lämpligt att ytterligare minska densamma. Jag har själv haft tillfälle att på kronoparken Forsbacka, som jag arrenderade några år, se de resultat, som kronan kunnat uppnå, då man har tillgång till en tillräcklig arbetarkår. Skogen kan då på ett helt annat sätt utnyttjas.

Jag skall icke upptaga tiden längre utan ber endast att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag, som jag anser riktigt.

Ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast beträffande denna fråga tillägga, att det för mig var en mycket stor överraskning, när jag såg, att utskottet ansett sig böra avstyrka förslaget om försäljning av detta senare torp, Fredrikshult. Ty ingen av de myndigheter, som yttrat sig, har uttalat, att detta ställe skulle vara erforderligt för skogsskötseln. Det är således något särskilt meddelande, som kommit till jordbruksutskottet, ty av handlingarna framgår det absolut icke. Jag har haft precis samma syn på frågan om försäljning av detta ställe, som greve Hamilton och herr Carlson här gjort sig till tolk för. Mannen, som sitter där nu, arrenderar torpet sedan 1913. Före honom bodde hans far där i 13 år. De tyckas hava nedlagt mycket arbete på stället, det är bra skött. Ingen av myndigheterna har begärt, att det skall bibehållas, och karlen vill köpa det. Då fanns det för mig ingen anledning att icke föreslå, att också detta ställe, liksom det andra, skulle få försälas och upplåtas till eget hem.

Herr Hamilton: Jag vill endast gent emot den näst föregående talaren framhålla, att förutom de två torp, som föreslås till försäljning, på egendomen finnes ytterligare två torp, som alltså skulle bli kvar. Och jag förmodar, att det på en så liten skogsareal som denna — något över 100 hektar — räcker till med två skogsarbetare.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Vad utskottet hemställt i anledning av Kungl. Maj:ts i förevarande proposition i övrigt gjorda framställningar bifölls av kammaren.

§ 14.

Ang. avvitt-
ringen i
Västerbottens
län.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtskilliga med den pågående avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark sammanhängande förhållanden samt en i ämnet väckt motion, föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Herr Hellberg i Lycksele: Herr talman! Jag anser det som en kär plikt att till jordbruksutskottet härmed få uttala min djupt kända tacksamhet för den välvilja och den hänsyn, som utskottet tagit till min i denna fråga väckta motion, och för det långa och utredande referat av densamma, som inlutit i utskottets utlåtande. Jag gör detta så mycket hellre, som denna fråga är en mycket kinkig fråga — en uppfattning, som jag tror mig veta delats och antagligen fortfarande delas av utskottets medlemmar — och som min motion åstadkommit ytterligare besvär och arbete för utskottet.

Innan utskottsutlåtandet av kammaren godkännes, ber jag dock få ta mig friheten att göra några randanmärkningar, som jag gör så mycket hellre, som jag ser herr jordbruksministern här närvarande.

Utskottet inleder sitt utlåtande med ett försvar för den sammankoppling, som skett mellan å ena sidan de anmärkta bristerna uti förevarande förslag till avvitrting samt å andra sidan ströängsfrågans lösning genom en särskild förrättning. Utskottet anser nämligen, att föreningsbandet mellan dessa frågor huvudsakligen ligger i den enkla form, som föreslagits för ägoutbytet och ängarnas indragning, och även däri, att den vid avvitrtingen verkställda uppskattningen av ängarnas avkastning skall läggas till grund vid utbytet. Jag tvivlar emellertid på styrkan av detta föreningsband. Enligt min uppfattning är det nämligen klart, att möjligheten att använda den skedda uppskattningen för bestämmande av vederlagets storlek bör vara lika stor, *vare sig* ägoutbytet företages i samband med avvitrtingen *eller* efteråt, och detsamma bör enligt min mening gälla även ifråga om formen för ägoutbytet. Det kan nämligen, tycker jag åtminstone, inte vara staten värdigt att på den grund att ifrågavarande avvitrtingsförslag ännu inte prövats eller fastställts, för indragningen av ängar tillämpa andra grunder och metoder än som kunna antagas ha kommit att användas, i händelse så redan skett.

Innebörden av föreliggande förslag strider emellertid mot denna, såvitt jag kan finna, självklara sanning, och för att bereda densamma sken av rättvisa och rättmätighet har man arrangerat en extra ordinarie granskningsprocedur. Att felet ligger hos gällande författningar, torde den utredning ha visat, som i denna del förebragts, ej minst under utskottsbehandlingen. Den uppfattningen torde man nämligen ha rätt att inlägga i utskottets uttalande. Och en sådan uppfattning av de gjorda anmärkningarna torde även få anses utgöra grundvalen för de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet föreslagit i syfte att befrämja den bofasta befolkningens intressen. I denna del har jag att med stor tacksamhet inregistrera utskottets

förslag, nämligen *att* ersättningen för ströängarna bör sättas icke oväsentligt högre än vad Kungl. Maj:t föreslagit, *att* reserven av odlingsmark bör tilltagas avsevärt större än av Kungl. Maj:t ifrågasatts, *att*, i händelse odlingsmark icke finnes i tillräcklig utsträckning för alla ängars indragande, endast en del ängar böra återförvärfvas av kronan, *att* övergångstiden bör utsträckas till 15 år samt indelas i tvenne perioder, *att* delägarna själva böra få utse en ledamot i avvittringsnämnden, samt *att* tillfälle bör beredas befolkningen att uttala sig, innan ordningen för tilläggsavvittringen fastställes.

Ang. avvitringen i Västerbottens län.

(Forts.)

I anslutning härtill tillåter jag mig erinra om det under ärendets behandling framställda förslaget, att det vid förrättningen bör bliva föremål för prövning, *huruvida* samt *vilka* ängar som skola indragas, så att verkligt goda ängar, särskilt om de ha lämpligt läge, få bibehållas av befolkningen, emedan de mången gång ha mycket större värde än vallodlingar.

Sedan säges det i utskottets utlåtande på sid. 30 andra stycket nedifrån, att utskottet vill föreslå, »att områdena av reservmark tilltagas avsevärt större, än av Kungl. Maj:t i 11 § i förslaget till tilläggsavvittring ifrågasattes. Eventuellt kan till övervägande upptagas, huruvida icke en viss minimiareal i hektar dylik mark bör tillförsäkras varje fastighet av viss storlek. Att såsom herr Hellberg föreslagit utsträcka stadgandet i förevarande avseende därhän, att vid beräklandet av reservmarken icke skulle tagas i betraktande inom fastigheten liggande, såsom äng och odlingsmark upptagna områden, synes kunna föranled orättvisa fastigheter emellan, i det en fastighet, som redan hade mer än behöfelig reserv i dylika områden inom sina skiften, skulle erhålla ytterligare mark, under det en fastighet, som törhända icke hade någon användbar odlingsjord inom det egentliga ägoområdet, endast skulle få ett i förhållande till grannens odlingsmöjligheter jämförelsevis litet extra odlingsområde. Detta förslag kan fördenskill icke av utskottet biträdas.» Gentemot den ståndpunkt utskottet här intagit, vill jag framhålla, att den saknar rättslig grund. Det bör nämligen ihågkommas, att det här gäller att bereda *vederlag* åt en fastighet för avträdde ägor. Och som sådan bör väl då inte ifrågakomma områden, som ostridigt förut tillhöra fastigheten.

Jag har redan med tacksamhet erinrat om en del av utskottet föreslagna ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. De äro visserligen detaljer, men liksom utskottet anser jag, att de äro av stor betydelse för den enskilde, om inte rent av större än huvudgrunderna i förslaget. Det finns emellertid flera saker i detta utlåtande, som peka på den ovisshet, för att icke säga den betänksamhet, vari utskottet befunnit sig. Och det är knappast att undra på, ty dels är detta ett mycket kinkigt ärende, och dels äro väl de utskottsmedlemmar lätt räknade, som äga någon särskild kännedom om förhållandena i de ifrågavarande orterna. Det erkänner utskottet självt på ett ställe i sitt utlåtande, jag minns för tillfället icke var. Det är därför icke så underligt, att utskottet förklarat, att verkningarna av förslaget detaljföreskrifter icke kunna av utskottet fullt överskådas, att man icke kan överblicka huru desamma böra ordnas, att det bör stå Kungl. Maj:t öppet att

Ang. avvitt-
ringen i
Västerbottens
län.

(Forts.)

vidtaga jämkningar vid förrättingens genomförande, att man skall taga hänsyn också till den ytterligare utredning, som inkommit *sedan* ärendet senast var föremål för Kungl. Maj:ts prövning, att tillräcklig utredning ännu icke föreligger för bedömande av frågan, huruvida de föreslagna bestämmelserna äro lämpade för Vilhelmina och Stensede-Tärna avvittningslag, samt att utskottet angående övriga viktiga icke uppräknade spörsmål anser sannolikt, att också ändringar böra ske. Jag frågar då: vilken *garanti* finns för att alla detalfrågor bli riktigt avvägda eller i erforderlig utsträckning beaktade. Härtill kommer, att frågan om befolkningens jakträtt ännu icke är utredd. Så är även fallet beträffande befolkningens fiskerätt och strandrätt, lika så de bofastas betesrätt å kronans marker, de små bruksningsdelarnas virkesbehov, äganderätten till och rättigheten för befolkningen att bruka ängar som falla inom allmanning, rättigheten att för framtiden klyva eller stycka hemman o. s. v.

Det är väl ovanligt, att riksdagen under sådana förhållanden skall avgöra en fråga. Det är väl tvärtom vanligt, att utredning föregår och riksdagen sedermera prövar. Jag anser därför, att jag haft fog för min motion, i vilken jag vill, att riksdagen bör utan villkor bifalla propositionen i vad densamma angår godkännande av avvittningsförslaget, men avslå den i övrigt, dock med uttalande av önskvärdheten av att frågan om utbyte av ströängarna fortast möjligt bringas till sin lösning. Då jag nu emellertid, herr talman, avstår från att framställa något yrkande på vare sig avslag eller uppskov, beror det företrädesvis på den förståelse för den bofasta befolkningens ställning, som jag anser, att utskottet ådagalagt i sitt utlåtande. Men det beror också på att jag påverkats av en något ändrad uppfattning, som jag kommit till beträffande de föreslagna överenskomelserna eller föreningarna om förslagens godkännande. Det vill nämligen synas, som om härigenom möjlighet öppnas för befolkningen att framställa fordringar om ändringar om olika avseenden beträffande förslagen och uppställa dessa såsom villkor för förslagens godkännande och godtagande av efteravvittringen. Uti detta förhållande torde befolkningen se en garanti mot orättvisor samt en möjlighet till revision av avvittningsförslagen och sålunda en trygghet för ett ändamålsenligt slutresultat.

Om jag alltså, på grund av vad jag nu anfört, håller före, att utskottets förslag bör anses acceptabelt för *befolkningens* del, kan jag emellertid icke underlåta att uttala min tvekan, om så kan anses vara fallet även ur det *allmännas* synpunkt. Jag sätter nämligen därvid ifråga, huruvida genom antagandet av utskottets förslag avvitttringen uti ifrågavarande orter kan antagas bli *snart* genomförd. Svaret härpå är svårt. Det finns stora skäl att ställa sig betänksam.

Herr talman! Såsom jag redan antytt, anser jag mig inte böra framställa något yrkande på vare sig avslag eller uppskov. Jag har emellertid med mitt anförande velat fritaga mig från ansvar för det beslut, som riksdagen nu står i begrepp att fatta i denna sak och som måhända kan komma att visa sig icke innebära någon lösning av vare sig frågan om avvitttringens snara genomförande eller av ströängspro-

blemet. Antagandet av min motion hade däremot med säkerhet medfört avvitringsens omedelbara fastställelse utan att på något sätt förrycka ströängsfrågans lösning.

Ang. avvitringen i Västerbottens län.

(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som vi nu behandla, är av den beskaffenhet, att jag tror, att litet var av oss — särskilt representanterna från södra och mellersta Sverige — hava klart för sig, att de icke haft så lätt att sätta sig in i den. Jag har försökt så gott jag kunnat att göra det och kommit till den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag i ganska hög grad tillgodosåg såväl Kronans som enskildes och odlingsens intressen, och att utskottets förslag med de ändringar, det innebär, är ägnat att ännu mera undanröja de anmärkningar, som från nybyggarnas sida framställts mot Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill därför genast säga, att jag för min del kommer att lägga min röst för utskottets förslag.

Varför jag begärt ordet är, därför att det finns ett par saker, som jag vill fästa uppmärksamheten på, och vilka — jag medger det — icke stå i oskiljaktigt samband med denna fråga, men ändå ha ett visst samband med den; och jag skulle icke tagit kammarens tid i anspråk, om jag icke ansett dessa frågor vara av mycket stor betydelse.

Jämlikt kungl. breven den 13 december 1867 och den 8 maj 1868 utstakades provisoriskt på statens bekostnad i avvaktan på avvitringsens fullbordande en så kallad odlingsgräns. Denna odlingsgräns avsåg att skilja å ena sidan fjällbygden och å andra sidan den till odling tjänliga bygden. Den skulle vara till gränsskillnad mellan i stort sett nomader och jordbrukare. Den ville dels förhindra, att nybyggen anlades i de trakter, som voro otjänliga till odling, dels ock skydda lapparne från intrång. Denna gräns blev i alla fall blott en administrativ gräns huvudsakligen sträckande sig i norr och söder. Inom Västerbottens län är den i allmänhet tio à tolv mil från riksgränsen och inom Norrbottens län femton à tjugufem mil från densamma. Nu få i stort sett inga odlingslägenheter upplåtas ovanför odlingsgränsen. Men vad är då odlingsgränsen? Den är, såsom jag nyss nämnde, en administrativt uppdragen gräns. Den är icke vad namnet anger en kulturgräns. Det bevisas därav, att ovanför denna gräns finnas mycket stora odlingsbara områden. Hela Tärna socken och en stor del av de socknar, varom här är fråga, ligga ovanför odlingsgränsen och äro odlingsbara i mycket hög grad, men de ligga i alla fall ovanför odlingsgränsen. Nu var meningen från början med denna odlingsgräns, att den skulle vara till dess avvitringen blev fullbordad. Genom det beslut, som vi nu gå att fatta, kommer i hög grad avslutandet av denna avvitring att påskyndas; och då tror jag tidpunkten vara inne att se till huruvida verkligen denna odlingsgräns med dess vid densamma häftande bestämmelser fortfarande bör vidmakthållas, eller om icke skäl förefinnas att göra ändring i detta

Ang. avvitt-
ringen i
Västerbottens
län.

(Forts.)

hänseende. Jag tror, att vi ha en alldeles särskild anledning att just nu fästa oss vid detta. I morgon komma vi sannolikt att fatta beslut om Inlandsbanans fortsättning. Denna Inlandsbana kommer att hela vägen däruppe gå ovanför odlingsgränsen. Ett av syftemålen med Inlandsbanan är att åstadkomma odlingar däruppe i dessa obygdar. Men då frågar jag mig: Huru skola vi åstadkomma odlingar uppe i dessa obygdar i den utsträckning, vi önska, om det är så ställt, att odlingslägenheter icke få upplåtas ovanför odlingsgränsen d. v. s. just runtomkring, där Inlandsbanan skall gå fram?

Nu kan man säga, att här uppstå stridiga intressen — stridiga intressen mellan å ena sidan de bofasta och å andra sidan nomaderna. Det är just dessa stridiga intressen, som odlingsgränsen varit avsedd att reglera. Men då frågar jag mig: Ha icke nu väsentliga förändringar i förhållandena inträtt sedan den tiden, då odlingsgränsen bestämdes? Jo, mycket stora förändringar. Vid den tiden var den bofasta befolkningens antal i dessa bygder i runt tal 1,400 och nomadernas 1,000, d. v. s. nomaderna voro 70 procent av de bofasta. Nu har folköknin-gen bland de bofasta varit mycket stark, medan däremot nomaderna undan för undan minskat i antal, till stor del därigenom, att en stor mängd av dem övergått till att bli bofasta. Nomaderna ha sålunda sjunkit i antal från 1,000 till 350, under det att de bofasta ökat från 1,400 till 4,300. Nomaderna, vilka såsom nyss nämnts, vid tiden för odlingsgränsens tillkomst utgjorde cirka 70 procent av antalet bofasta, utgöra sålunda nu endast 8 procent av de bofastas antal. Då kan man fråga sig: böra fortfarande samma bestämmelser gälla för de områden, som böra upplåtas till de bofasta, och de områden, som böra bibehållas åt lapparna? Jag tror för min del icke, att så bör ske. Jag öm-mar lika mycket som någon för lapparna, men jag tror, att vi måste söka sätta kyrkan mitt i byn och icke för deras skull åsido-sätta nybyggarnas och odlingens intressen. Det är även en annan sak att här märka, och det är, att dessa nomadiserande lap-par visst icke äro de fattigaste av lapparna, utan tvärtom äga de renhjordar, som ofta äro mycket stora, under det att de andra lapparna, som icke ha sådana tillgångar, så småningom övergå till lägenhetsägare och bli bofasta. Detta var den ena saken, jag här ville fästa uppmärksamheten på.

Men det är även en annan sak, som jag här vill beröra. Sedan det i slutet på 1860-talet blev förbjudet att upplåta odlingslägenheter ovanför odlingsgränsen — varifrån dock sedan i lagstiftningsväg vissa undantag medgivits — har, såsom det upp-givits, på olaga sätt tillkommit 60 lägenheter ovan odlingsgrän-sen. Några av dessa skola ha tillkommit på det sätt, att veder-börande Konungens befallningshavande i strid mot eller genom förbiseende av lagens föreskrifter tillåtit desamma; andra åter lära ha tillkommit på det sätt, att vederbörande fått tillstånd av en eller annan myndighetsperson däruppe, men i flertalet fall

har man bosatt sig där helt och hållet mot lagens föreskrift. Men man får väl i alla fall något sätta sig in i den situation, vari dessa befunnit sig. De vistades däruppe och behövde bostad; markerna lågo där vida och obegagnade, och var det då underligt, om de bosatte sig där? Det är nu min uppfattning, att vi i alla dessa fall, utom möjligen i sådana rena undantagsfall, som ju kunna tänkas, böra försöka att, så vitt möjligt är, låta dessa lägenhetsinnehavare få sin dispositionsrätt till lägenheterna bekräftad.

Jag får alltså vördsamt hemställa till herr jordbruksministern att taga i övervägande, huruvida det ligger någon grund för den uppfattning, jag gjort gällande. Först och främst hemställer jag alltså, att han måtte taga i övervägande, huruvida bestämmelsen om en odlingsgräns fortfarande bör få existera och, om så är fallet, huruvida icke förändrade föreskrifter med avseende å denna böra bestämmas, eller om icke rent av odlingsgränsen bör flyttas så, att den kommer i överensstämmelse med kulturgränsen. För det andra hemställer jag, att jordbruksministern måtte taga i övervägande, huruvida icke innehavarna av olagligen tillkomna lägenheter måtte på ett eller annat sätt tryggas i sin besittning, så att man icke avhyser dem eller vidtager åtgärder, som strida mot deras intressen.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande av den siste ärade talaren angående den angelägenhet, som han här bragte på tal, nämligen beträffande frågan om odlingsgränsen och om det sätt, varpå staten och det allmänna över huvud taget bör förfara gentemot dem, som brutit bygd däruppe.

Jag vill då här först rätta ett misstag, som den ärade talaren gjorde sig skyldig till i fråga om sträckningen av inlandsbanan. Hela den del av inlandsbanan, för vilken riksdagen nu synes komma att fastställa sträckningen, d. v. s. för inlandsbanan från Vilhelmina till Sorsele och ett långt stycke därförbi, kommer att löpa fram på avsevärt avstånd från odlingsgränsen, alltså nedanför densamma. Den synpunkt, som den ärade talaren i detta avseende framhöll, har således icke fullt samma giltighet, som han sökte ge densamma. Jag vill emellertid instämma med honom däruti, att det vore önskligt, att man reglerade odlingsgränsen, så att den icke blott bleve ett streck på papperet, vilket man, när man kommer upp i dessa bygder, icke finner på något sätt svara mot de faktiska naturförhållandena och möjligheterna till kultur. Det är visserligen icke alldeles sant, såsom herr Zetterstrand sade, att hela Tärna socken är odlingsbygd, men det finnes ju ett vattenbäcken däruppe omkring norra delen av Storuman och vattendragen vidare uppåt, som, ehuru denna trakt ligger helt och hållet ovanför odlingsgränsen, dock är en god kulturbygd. Detsamma är förhållandet med området ovanför Vindelns vattendrag och med Sorsele, där

Ang. avvitt-
ringen i
Västerbottens
län.

(Forts.)

Ang. avvitt-
ringen i
Västerbottens
län.

(Forts.)

odlingsgränsen går endast ett par mil från Sorsele kyrka. Jag har själv personligen sett produkter av jordbruket däruppe, utmärkta produkter, som vuxit ända till sju mil ovanför odlingsgränsen.

Jag instämmer nu med den ärade talaren därutinnan, att det är önskligt att odlingsgränsen så regleras, att den ansluter sig till de faktiska kulturförhållandena och kulturmöjligheterna och icke blir, såsom hittills, endast ett streck på papperet. Jag är också ense med honom om, att man här bör förfara med stor varsamhet och visa verkligt tillmötesgående, och jag är övertygad om, att statsmakterna även komma att så göra beträffande dem, som, utan att ha haft formell laglig rätt, slagit sig ned däruppe och brutit mark i obygden.

Men jag vill dock inlägga en viss gensaga mot den ärade talarens antagande, att man så här utan vidare borde reglera denna odlingsgräns utan att taga hänsyn till även statens intressen. Jag tyckte nämligen, att han i detta avseende alltför starkt sköt fram befolkningens intressen på det allmännas bekostnad. Det är ju så, att odlingsgränsen spelar den mycket betydande rollen, att ovanför densamma avvitrering icke äger rum, och följaktligen bör man taga hänsyn till detta, när man reglerar om odlingsgränsen, så att man icke åstadkommer en sådan förskingring av den myckenhet jord, som staten äger ovanför odlingsgränsen, att det blir på samma sätt, som det tillgått en gång förut beträffande de områden, som ligga nedanför odlingsgränsen och som träffades av våra omoderna och, såsom vi nu alla kunna konstatera, synnerligen olämpliga nybyggesförfattningar.

Jag har haft tillfälle och anledning att intressera mig för dessa angelägenheter, och ehuru jag i så många avseenden sympatiserar med hela den uppfattning, herr Zetterstrand här gjort gällande i dessa saker, har jag dock velat göra den anmärkningen emot vad han här yttrade, att man får icke gå så långt i sitt tillmötesgående, att man tillspillogiver det allmännas och statens rätt på det sätt, som skett i många fall i fråga om avvitreringen nedanför odlingsgränsen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet, friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Med anledning av några anmärkningar, som under diskussionen blivit gjorda, vill jag meddela även jag har ansett det vara önskvärt om redan nu något kunnat nämnas med avseende på fiskerätten och jakträtten i allmänhet däruppe.

Men då för närvarande sakkunnige sedan en tid tillbaka hålla på att utarbета förnyade stadgar för fiskerätt och jakträtt, vore det sålunda olämpligt att nu i förväg orda något om den saken. Tillsvidare må ju dessa norrlänningar ha den fiske- och jakträtt, som de nu ha.

Likaså har jag haft en tanke på betesfrågan, men jag tror,

att det är absolut omöjligt, ja, lönlöst, att nu sitta och teoretiskt tänka ut, huru denna fråga skall ordnas, när avvittningen och sålunda denna ägornas koncentration blivit genomförd. Jag tror ingen skulle kunna upptäcka någon hållbar lycklig lösning i den vägen, utan den frågan får väl ordnas framdeles, då man får någon erfarenhet att bygga på.

För herr Zetterstrands anförande ber jag att få tacka. Jag har också haft de tankar, som han här uttalade, och jag tror, att efter avvittningens genomförande kommer denna fråga att få en såvitt möjligt naturlig utveckling. Skulle, efter de utredningar, som nu pågå angående lapparnas rätt till renbete m. m. — herrarna veta ju, att internationella förhandlingar för närvarande pågå härutinnan — det visa sig, att vår lappbefolkning skulle kunna utveckla sig ånyo och behöva mera utrymme, då tror jag nog, att de bofasta få hålla sig till en viss grad undan; men skulle däremot lappbefolkningen fortfarande hålla sig så decimerad, som nu är fallet, eller kanske ytterligare minskas, så tar jag för alldeles givet, att det blir bofasta, som som så småningom komma att få slå sig ner på lämpliga orter även ovanför odlingsgränsen.

Ja, mina herrar, det är egentligen en kolossal fråga, som vi här i dag behandla, och jag ber att till jordbruksutskottets ärade ordförande och dess ledamöter få framföra min tacksamhet för det verkligen beundransvärda arbete, som herrarna under dessa veckor presterat. Denna fråga har ju sina rötter långt bort i tiden; jag kan ju säga, att den egentligen grundar sig på 1749 års författning; det var då, som det första mera fullständiga lapplandsreglementet kom ut angående dessa bosättningar. Jag trodde nästan, att man vid behandlingen av denna fråga i riksdagen icke skulle kunna komma till något annat resultat än till ett bifall eller ett avslag å det hela. Självt har jag åtminstone funnit, att det var en fråga, som krävde mycken tid att söka tränga sig in i, men jordbruksutskottet har faktiskt sökt och verkligen lyckats tränga sig in i densamma.

Kungl. Maj:t hade redan gått befolkningen tillmötes i vissa fall, utöver vad de förberedande förslagen gjorde, och således kan jag säga, att en del av de petitioner, som blivit överlämnade till riksdagen och som tydligen varit avfattade innan den kungl. propositionen avlämnades, redan genom de ändringar, som ligga mellan den kungl. propositionen och de förberedande förslagen, i vissa fall gått befolkningens önsknings tillmötes. Men genom den i ämnet väckta motionen och ytterligare på initiativ av utskottet, så har utskottet gått tillmötes ännu något längre. Jag tror, att efter det beslut, som denna kammare kommer att fatta och vilket jag hoppas, att första kammaren i morgon likaledes skall fatta, ett enhälligt beslut om bifall till utskottets förslag skall kunna snart nog leda till ordnande av denna fråga till lycka för befolkningen. Att befolkningen till en viss grad stretar emot, är naturligt, därför att de ha nomadblod i sina

Ang. avvitt-
ringen i
Västerbottens
län.
(Forts.)

Ang. avvitt-
ringen i
Västerbottens
län.
(Forts.)

ådror och äro vana att ha sina ägor spridda över stora områden och därför tänka, kanske med en viss bävan, på att få sina ägor koncentrerade omkring sig och bliva tvingade att ägna sig åt ett mera intensivt jordbruk. Jag ber att i detta fall få påminna om det motstånd, som skiftesstadgan på sin tid mötte, i de södra delarna av landet, men nu frågar jag: är det någon, som vill ha tillbaka de gamla förhållandena, då varje invånare i byn hade sin bit på den gemensamma åkern?

Jag har den förhoppningen, ja förvissningen, att bifaller riksdagen det föreliggande förslaget, så skall avvittningen inom Västerbottens läns lappmark och därmed sammanhängande förhållanden kunna lösas och slutföras på ett någorlunda snabbt och lyckligt sätt.

Herr H a m i l t o n : Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av vad en talare här yttrade om odlingsgränsen; detta spörsmål beröres icke i den kungl. propositionen och har icke heller varit föremål för utskottets behandling. Men jag delar för min del den uppfattningen, att de stränga bestämmelserna rörande odling ovanför odlingsgränsen böra förändras och mildras, ty jag håller före, att de väl mycket tillgodosett lappbefolkningen på den fasta befolkningens bekostnad. Lappbefolkningen har ju numera benägenhet till att bli fast befolkning, att bli jordbrukare, och jag förmenar, att man bör hjälpa dem i den riktningen, ty det är för dem vida bättre än att som nomader vandra omkring i fjällen, i synnerhet som ovanför odlingsgränsen finnes åtskillig mark, som skulle vara särdeles lämplig och bra för odling. Om man således i detta fall vidtog en förändring i den riktning, som jag tänker mig, skulle detta kunna bidra till en kolonisering av Norrland och befordra bosättningen av nybyggare däruppe.

Jag har efter det yttrande, som här gjorts, ingen anledning att ge mig in på det stora spörsmål, som behandlas i utskottets förevarande utlåtande. Avvittringen har ju pågått i de delar av Norrland, som här avses, under cirka 23 års tid, och det finnes väl utsikt till att, om åtgärder icke vidtagas, detta förhållande fortsätter under något årtionde till. Jag vågar instämma i den förhoppning, som herr jordbruksministern uttalade, att detta lagförslag, som jag hoppas andra kammaren skall godta, liksom även den första, kommer att med det snaraste bidra till, att få förhållandena ordnade i de bygder, där denna lag är avsedd att verka, och att befolkningen däruppe skall inse, att denna lag är dem till gagn och att den skall bidra till att öka välståndet därstädes.

Jag har intet annat yrkande att framställa än på bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogs vart för sig andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 14, i anledning av första kammarens beslut i fråga om dels inom nämnda kammare väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av att entreprenörer vid uppförande av allmänna byggnader undandraga sig att erlägga betalning för arbetskraft och materialier, dels ock andra kammarens beslut rörande en likalydande motion; och

nr 15, i anledning av första kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande av genom handel med jordegendom uppkommande vanhävd å sådan egendom m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Herr *Eriksson* i Grängesberg avlämnade en motion, nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 250. angående anslag till riksförsäkringsanstalten m. m.

Nämnda motion bordlades på begäran.

§ 17.

Slutligen föredrogs ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 478. innefattande delgivning av nämnda kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17. dels i anledning av väckt motion om inskränkning av möjligheten för värnpliktige med flera att å utminuterings- eller utskänkningsställe inköpa brännvin, vin eller öl, dels ock i anledning av andra kammarens beslut i frågan; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 162 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor dels ock i punkterna i 163, 167 och 177 under samma huvudtitel ävensom i särskild proposition, nr 115, gjorda framställningar angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronohäktet i Svanesund; samt

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 79.

från bankoutskottet:

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension.

§ 19.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtande, nr 125, i anledning av väckt motion om anslag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnads-villkor;

sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 memorial nr 3, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 2 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande under åren 1916 och 1917 av kurser för befäls- och annan särskild utbildning vid landstormen, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå befäls- eller annan särskild utbildning vid landstormen;

bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av § 4 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av dels justitieombudsmannens framställning om ändring i 5 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring dels ock väckta motioner om ändringar i nämnda lag; och

nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 9, 36 och 37 §§ i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holmdahl</i>	under den 27 maj,
» <i>Odqvist</i>	» 7 dagar fr. o. m. den 27 maj,
» <i>Widlund</i>	» den 27 maj,
» <i>Nilsson i Kabbarp</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 27 maj,
» <i>Kropp</i>	» 3 » » » 27 » och
» <i>Johansson i Trollhättan</i>	» 4 » » » 27 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
